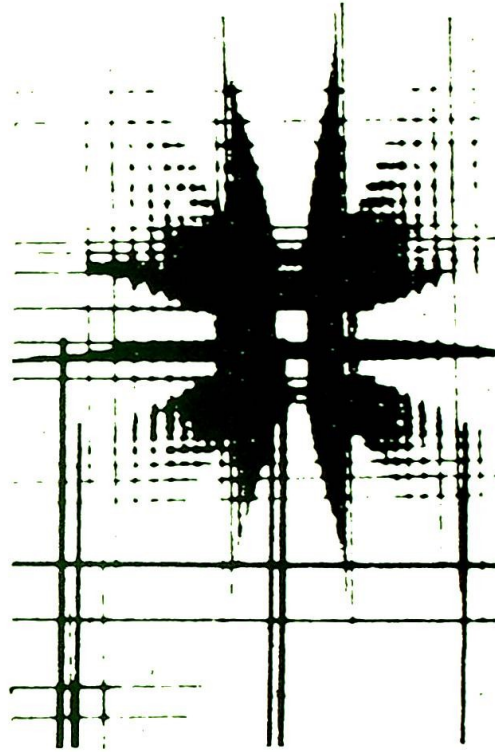

S
T
.
O
L
A
V

Kirkekunst — luksus eller nødvendighet?
Møte med designeren Alf Hammervold, side 2.

Samlivsmoral og vitenskap på kollisjonskurs?
Spør dr. med. Hans Chr. Børresen, side 8.

Tidebønner på norsk. Et nybrottsarbeid,
side 10.

«Vi trenger ytre

Alf Hammervold blir

Alf Hammervold er utdannet ved Statens Håndverks- og Kunstindustri-skole. Han har lang erfaring som gullsmed-designer. I seks år ansatt hos Tostrup, hvor han særlig har utført bestillingsarbeider – bl. a. kirkesølv og ordførerkjeder. I dag finner vi Hammervold hos David-Andersen.

Foruten å gi undervisning i design-historie, blir det tid til free-lance virksomhet og forberedelse til magistergrad i kunsthistorie.

— Oppfatter du kirkekunst — i vid forstand — som luksus eller nødvendighet?

— Kirken har i sine bygninger og sin utsmykking alltid benyttet både billedkunst og skulptur, liturgiske klær og kar. Siden disse tingene inneholder estetiske kriterier, må vi betrakte dem som kunst. Og for meg er det ingen tvil: Kirkekunst er ikke luksus, det er en nødvendighet. Kirkekunsten deltar i og er element av den kristne kult. Gjenstandene skal si noe, være en del av forkynnelsen.

— Du nevner forkynnelsen. Hvilken plass har kirkekunsten her?

— Med sine symboler og sitt billed-

språk har kirkekunsten en viktig rolle å fylle. Tenk f. eks. på korsveien som skal hjelpe oss å bli meddeltagende i Kristi lidelse, eller på fargene i de liturgiske klær som utgjør et mer abstrakt uttrykksmiddel. Nevnes må også lyset som har hatt en enorm symbolverdi gjennom århundrene.

Kirken har alltid benyttet slike uttrykksmidler, og de har en helt vesentlig plass i Kirkens liv. Vi står her overfor en levende tradisjon — som blir brukt. Ikke minst i arkitekturen uttrykkes dette sterkt.

— Forstår folk disse symbolene?

— Som katolikker bærer vi med oss

mye av fortidens kunnskap i vår tradisjon. Mange av oss overser likevel alterets dobbelte symbolfunksjon som nattverdssbord og Golgata . . .

Et kunstverk skal si oss noe. Hvis det ikke sier noe der det er plassert, bør det plasseres et annet sted. I og med at kirkekunst er til for noe, for å forkynne et budskap, blir den på sett og vis formålsløs hvis den ikke sier det den skal. Den blir som en preken uten innhold.

Men man må jo også kreve at menighetene og den enkelte setter seg inn i formspråket, at de er villige til å følge med i nye tanker på dette området.

— Men gis det nok anledning for vanlige mennesker til å trenge inn i denne verden av form og symboler?

— Nei, anledningen er sant å si svært liten, hvis man ikke studerer på egen hånd. I motsetning til tidligere generasjoner, mangler vi dessuten ofte sans for det tingene virkelig uttrykker. Vi må derfor oppfordre prestene til en og annen gang å holde en «stavkirke-preken» hvor symbolikken i kirkebygget er utgangspunkt for prekenen.

Vi trenger ytre tegn og symboler på det indre, det abstrakte . . . Det åndelige må ikles form for at vi skal fatte det. Anser man noe for stort og hellig, ønsker man at disse ytre uttrykksmåtene må være høyverdige og vakre.

— Hva med samarbeidet mellom kunstneren og teologen?

— I tidligere tider var det sterke bånd mellom Kirken og kunstneren. Det er tragisk at dette samarbeid mer og mer er gått tapt. Her er det nødvendig å gjøre en innsats, og noe er kanskje alt iferd med å skje.

Kirkeakademiet i Oslo arrangerte på vårparten et møte som tok opp temaet kirkekunst, og man kan håpe på lignen-

Et nattverdsett tegnet for David-Andersen til bruk i Den norske kirke.

tegn og symboler»

intervjuet av Else-Britt Nilsen

de tiltak i fremtiden. — Selv har jeg nylig foreslått overfor Kirkeministeren opprettelsen av et estetisk råd. Departementet har jo ikke bare ansvar for Kirkens forkynnelse, men det forvalter også eiendom og kunst. Dette er en viktig oppgave, og jeg går inn for et råd bestående av teologer, arkitekter, andre kunstnere og kunsthistorikere. Rådet burde også være med på å hindre feilplasing av ting.

— *Du er selv katolikk, hvordan synes du vår egen Kirke står når det gjelder kirkekunst?*

— Spørsmålet er litt vanskelig å besvare, ikke minst fordi vi er så få sammenlignet med Den norske kirke. Her i landet synes jeg nok at vår kirke har vært åpen og dristig når det gjelder å føre dagens kunst inn i Kirken.

I verdensmålestokk er Kirken forvalter av enorme kunsthistoriske skatter, og da er det jo svært viktig at også vår periode blir representert. Det er imidlertid umulig ikke å gjøre feil — og de finner man nok også hos oss. Her kreves solid viten, ikke minst fordi det gjelder ting som blir stående for ettertiden, og da bør vi helst kunne forsvare våre valg.

— *Smaken kan som kjent være nokså forskjellig. Er det et mål for kirkekunst ikke å vekke anstøt eller forargelse? ..*

— Jeg tror ikke at kirkekunst behøver å vekke anstøt. Det burde ikke være nødvendig å gripe til midler som sjokkerer, men kirkekunsten kan likevel fremtre som uhyre sterk. Tar vi for oss enkelte lidelsesscener for Kristus eller martyrene, blir vi slått av deres realisme og virkning. Forargelsen er intet mål, det man ønsker er å vekke og å bli tatt alvorlig. Personlig mener jeg at all sakral kunst er alvorlig. Frelse og fortapelse er

altfor viktige spørsmål til at de kan behandles på en overfladisk eller banal måte.

— *Hvordan opplever du ditt eget arbeid?*

— Jeg ønsker å føre arven fra tidligere generasjoner videre samtidig som jeg

søker å gi uttrykk for vår egen tid. Kort sagt: å gå videre på tradisjonens grunn.

Det viktigste er at det man gjør blir forstått, at det får lov til å være talende gjennom sin form, sine symboler og ved sin funksjon. Selv vil jeg helst være «den siste i en lang rekke... i vår tid» — hvis noe slikt er mulig!

«Et kunstverk skal si oss noe. Hvis det ikke sier noe der det er plassert, bør det plasseres et annet sted» — hevder Alf Hammervold.

Det skrives kirkehistorie...

Høsten 82 utgjør utvilsomt en milepel i nyere katolsk kirkehistorie her til lands: Først utgivelsen av Norske Tidebønner, så Norsk Missale, — den siste overlevert 15. oktober ved en festmesse i St. Olav Domkirke, Oslo. Begge bøker er viet Kirkens liturgiske bønn og angår således oss alle.

La oss stanse litt ved Norsk Missale — messeboken som etter all sannsynlighet vil følge oss langt inn i det neste århundre. Det er en oversettelse og tilpasning av Kirkens offisielle messebok Missale Romanum. Oversettelsen har

i hovedsak skjedd fra latin, men man har også konsultert andre moderne oversettelser.

Som katolikker vet vi oss i minoritet, men det betyr ikke at vi er uten ressurser. Norsk Missale er et slående vitnesbyrd om mange års trofast og uegennyttig innsats fra en rekke norske katolikker, — mennesker av forskjellig alder, utdannelse, bakgrunn og meninger. I et land med en heller forvirret språklig situasjon kan man uten vanskelighet tenke seg de store krav et slikt arbeid har stilt. Heller ikke kan man unn-

late å uttrykke beundring for det pågangsmot og den faglige innsikt de har vist som har vært betrodde de mer tekniske sider av produksjonen.

Fra og med første søndag i advent er bruken av den nye messeboken obligatorisk i alle våre menigheter.

Et veldig arbeid er således bragt til ende, et arbeid som sikkert vil styrke vår identitet som katolikker i Norge i årene fremover.

Else-Britt Nilsen

HØSTMØTET MARIAHOLM 1982

Legmannsrådet i Oslo Katolske Bispedømme har igjen innbudt menighetene til møte på Mariaholm. Tema denne gang er «Legfolkets ansvar».

Temaet er tenkt delt opp i to del-emner, der det første vil være «Menighetens ansvar for den økonomiske situasjon», og det andre «Menighetens ansvar for samhold og trivsel», som kommer som en fortsettelse våren 1982.

For noen vil dette virke som en vide-

reføring av Vår møtet 1978, «Morgendagens kirke — i dag», som tema het den gangen. Det er klart at de som har deltatt på Mariaholms Vår- og Høstmøter vil oppdage at mange av temaene overlapper hverandre, noe som er vanskelig å unngå, da de fleste emner som er benyttet tidligere er like aktuelle idag.

Denne gang har utvalget som har forberedt Høstmøtet '82 benyttet Det annet Vatikankonsils dekret «Legfolkets apostolat» som grunnlag.

ØSTTEOLOGI FOR VESTKIRKEN

«Østteologi for Vestkirken» er tema for et seminar i dagene 18. til 21. november som arranges i Sverige, nærmere bestemt i Stiftsgården, Rättvik.

Hovedtaler er den kjente ortodokse teolog fra Frankrike, Olivier Clément. Av programmet ellers kan nevnes en samtale mellom professor Gunnel Vallquist og biskop Martin Lönnebo om hva ortodoksien kan gi oss. En munk fra Nye Valamo, fader Ambrosius, vil også delta.

UNKF foreslår kommisjon for rettferdighet og fred

Unge Norske Katolikkers Forbunds (UNKF) landsmøte på Mariaholm den 3. til 5. september 1982 går inn for at den katolske kirke i Norge oppretter en nasjonal kommisjon for rettferdighet og fred (Justitia et Pax — heretter forkortet J&P).

Begrunnelse:

1. Som kristne må vi ta arbeid for rettferdighet og fred — innenlands som utenlands — på alvor. Et representativt, kvalifisert organ for dette vil gi den katolske stemme mer vekt utad, og stimulere dette engasjement innad.
2. Det annet Vatikankonsil gikk inn for at J&P-kommisjoner skulle opprettes i alle land.
3. Vi i UNKF ønsker et sterkere katolsk engasjement for rettferdighet og fred i Norge, men mener ikke det er en hovedoppgave for en organisasjon som vår. Et skikkelig arbeid med disse spørsmål er tidkrevende, og krever en innsikt som UNKF's organer ikke nødvendigvis har. Derfor ønsker vi en J&P-kommisjon som har disse spørsmål som hovedansvar, og som vi kan rådføre oss med i de saker der vi selv føler et spesielt behov for å gjøre noe selv.
4. Iniatitiver innenlands — f. eks. uttalelse om prenatal diagnostikk — kan muligens gis ytterligere og forsterket virkning hvis de også går gjennom en J&P-kommisjon.
5. I mange land kjemper vår kirke i første linje for rettferdighet og fred. Det gir oss både en enestående mulighet og et særlig ansvar i norsk opinion, og innad i Kirken i Norge.
6. Mange katolikker i Norge er flyktninger. I solidaritet med dem bør vi følge med situasjonen i deres hjem-

land og engasjere oss når det er påkrevet.

7. Mange steder i verden forfølges katolikker. Det kommer lite frem i norsk offentlighet. Hvem har mer ansvar enn vi selv til å tale om dette?
8. UNKF blir av og til spurt av forskjellige interessegrupper om å støtte deres aksjoner. Ofte er aksjonene gode, og vi støtter dem. Likevel består det en fare for at vi i lengden blir instrumentalisert for utestående gruppers særinteresser. Det er lite tilfredsstillende innad, og kan svekke vårt omdømme utad. Derfor er kirken tjent med en J&P-kommisjon som selv tar initiativer og uttaler seg på fritt grunnlag. Gjøres dette godt nok, kan kommisjonen etterhvert bli høyt respektert i vide kretser.

Kommisjonens sammensetning:

Vi finner det viktig at det ved sammensetningen av kommisjonen tas hensyn til at den bør være

1. representativ for hele kirken, og ikke dominert av noen enkeltgruppe eller -organisasjon,
2. best mulig kvalifisert,
3. av en slik størrelse at den kan tre sammen hyppig nok til å utføre et meningsfylt arbeid.

Kommisjonens arbeidsmåte:

Her vil vi understreke at kommisjonen ikke bare må være velinformert og ha en god kontakt med J&P- og andre kommisjoner og organisasjoner utenlands, men også hele tiden stå i kontakt med oss andre katolikker i Norge. Kommisjonens arbeide må gjøres kjent gjennom våre egne organer, og UNKF og andre organisasjoner i kirken må kunne få skikkelig hjelp av kommisjonen når det trengs.

En
klown

Noen mennesker har de merkelige tanker om norsk vinter. Og siden den snart er her, kan vi prate litt om det.

Vi møtte en gang en engelskmann på en kafé i Portugal. Han var interessert i hvor vi kom fra, og min kone fortalte det. Dette var i januar måned. «Er det kuldegrader hos dere i vintertiden», spurte han. «Å ja, det kan bli førti grader under frysepunktet», skrøt jeg.

Oh så sa han litt undrende: «Er det kaldt?»

Jeg frøs på ryggen av hans uskyld.

En kanadisk venn fortalte meg at han hadde vært på ferie i Vestindia. En kveld hadde han vist en gammel mann i den lille fiskebyen han bodde noen bilder fra vinteren i Toronto-området. Meterhøye skavler av sne, nedsnedde biler osv.

«Men det er ikke sne», sa den gamle. «Sne er såvidt jeg har hørt små runde baller».

Det var akkurat som den lille piken som dukket opp på stranden hvor jeg var. Hun satt pludrende på morens arm. Foran oss lå Atlanterhavet i solskinnen.

«Mummy, hva er det?», ropte hun og pekte.

«Det er havet, venn' min».

«Hva gjør havet her?», skrek den lille.

Ukjente ting.

Kanskje det er oss det er noe galt med forresten. Vi som fromt og stille hver høst venter på det hvite helvetet.

Før sa man at helvete måtte være et meget varmt sted.

Hvorfor skjønte man ikke at det måtte være et iskaldt sted?

Det var jo noe å engste seg for.

DOBBELT SØKELYS

Blant de bøker Undset-jubiléet har ført med seg finner vi hele to studier over middelalderromanen Olav Audunssøn, historien om den dystre og innesluttede bonden i Hestviken og hans traurige skjebne. Disse er Carl Henrik Grøndahls Ormens bitt og Karin Gullerud Johansens Guds lys og mannens mørke.

Det er fortjenstfullt at Aschehoug forlag hermed retter oppmerksomheten mot denne middelalderromanen, som alltid har stått i skyggen av *Kristin Lavransdatter* og som anses for å være tung, drøy og krevende. Om Olav Audunssøn har større sjanser som folkelesning nå, etter at disse to drevne Undset-forskere har vist vei i verkene, er vanskelig å vite. Håpe kan man i det minste.

For hva er det som gjør Olavs livskamp aktuell — uansett hvordan tidene og meningene skifter? Dette er Carl Henrik Grøndahls overordnede spørsmål.

Gjennom sin analyse avdekker Grøndahl at Sigrid Undset her tar opp og utvikler lidelsens problem, den lidelse som ikke kan avverges fordi den rammer — tilsynelatende — blindt og vilkårlig. Han peker på tre viktige elementer i Undsets menneskebilde: at råmaterialet i mennesket ikke kan forandres, at det finnes absolutte normer som ikke konsekvensfritt kan brytes, og at mennesket bare delvis er herre over sine livsvilkår.

Grøndahl konfronterer disse synspunktene med 1968-generasjonens «tomme» menneskebilde, som fritar for skyld og ansvar, — realisme mot utopisme. Men han ser også fellestrekk: Ungdomsopprørerne, gode og mette og selvtilfredse, oppsøkte jo også lidelsen, *andres* lidelse — hos de ressursvake, hos minoritetene.

Olav bruker sin egen. Felles for Sigrid Undset og etterkrigsgenerasjonen er altså det etiske alvor som preger begge. Dette reiser da spørsmålet om Sigrid Undset virkelig går god for Olavs skyldfølelse og selvplageri, om hun i ett og alt deler Olavs syn på seg selv. I følge hovedpersonen selv, er årsaken til hans lidelse at han ikke har avlagt rettmessig skriftemål. Men dette er ikke Sigrid Und-

sets mening, hevder Grøndahl. Olav og Sigrid Undset skiller lag.

Verket inneholder ulike nivåer, ett som er Olavs og som leseren lett identifiserer seg med, og et annet, forfatterens nivå. På dette nivå antydes en hensikt med Olavs liv, som han selv ikke fatter. Her finnes det seirende og håpefulle som overskrider lidelsen og gjør den meningsfull. Mens Olav faktisk trives med sin lidelse og vil gjøre seg til en verre synder enn han i virkeligheten er, gjennomskuer Sigrid Undset sin hovedperson og lar hans skjebne tjene et høyere, et overnaturlig mål. I dette perspektiv illustrerer Olav idéen om «imitatio Christi». Den medgang som blir flere av verkets øvrige personer til del, kan således tolkes som lønn for Olavs fromme utholdenhet i lidelsen.

Det beste i Grøndahls bok er hans skarpe og insisterende påvisning av «nivåene» i verket, — noe jeg ikke har sett utført hos andre enn amerikaneren sr. Velma Ruch, som i 1950-årene skrev en avhandling om *Kristin Lavransdatter*. Denne lese måte er fruktbar og spennende og kan sikkert med hell anvendes på flere av Sigrid Undsets hovedverker.

Grøndahls studie inneholder imidlertid langt mer enn dette. Han drøfter bl. a. sammenhengen mellom *Olav Audunssøn* og dens forløper, en middelalderroman Sigrid Undset skrev på i ungdommen, og kommer inn på sentrale problemer som angår utvelgelsen av det historiske stoff, forholdet mellom det faktiske og det fiktive.

Alt dette gjør en nysgjerrig, og det er bare å beklage at boken ikke er blitt større. Slik den nå foreligger, synes idéene i den å sprengte formatet. Måten

Hva er det som gjør Olavs livskamp aktuell — uansett hvordan tidene og meningene skifter? Dette er Carl Henrik Grøndahls overordnede spørsmål.

(Illustrasjon til forsiden av hans bok)

PÅ OLAV AUDUNSSØN

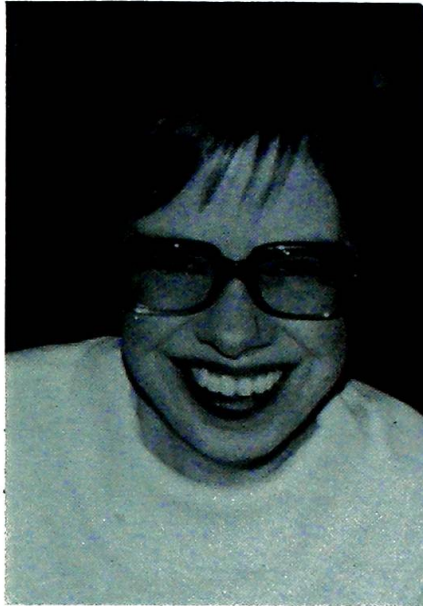
den er redigert på, mange og forholdsvis korte deler med flere underkapitler, gjør riktignok lesningen grei, men Grøndahl benytter såvidt mange ulike metoder og lese måter at inntrykket likevel blir litt flimrende og sprikende. Det er i hvert fall ingen tvil om at det her finnes stoff og tankekraft nok til flere Undset-bøker! Og språket er hele tiden trefende og flyter lett og ledig.

Karin Gullerud Johansens studie har — i hvert fall ved første øyekast — et snevrere fokus enn Grøndahls. Hun foretar ikke så vid en tankeflukt, men går inn i teksten og holder seg der. Hennes bok flyter roligere enn Grøndahls, tonen er mere lavmælt. Men som veiviser i verket står den ikke tilbake for hans bok. Språket er helt imponerende klart og enkelt.

Karin Gullerud Johansen inviterer oss med på reise i Undsets middelalder. Vi besøker små og store kirker, av sten eller tre, vi går fra sted til sted i Olavs og Ingunnus verden, Frettastein, Berg, Hestviken. Forfatteren viser hvorledes en omhyggelig granskning av selve tekstbildet i en beskrivelse kan åpne for nye sider ved menneskene eller en situasjon.

Kirkene, også de i *Kristin Lavransdatter*, blir undersøkt med hensyn til deres symbolske betydning: når Kristin f. eks. besøker en uferdig kirke, forteller dette ikke bare om en tid da kirkebyggingen sto sterkt, men også om Kristins umodne gudsforhold. En kirkes prakt eller fattigdom, lys eller mørke, avspeiler gjennomgående personenes sinnstilstand, eller står som kontrast til den.

Vel så interessant er undersøkelsen av gårdene og andre lokaliteter i *Olav Audunssøn*. Den vanskjøttede gård i Frettastein understreker det vanskjøttede i In-

Karin Gullerud Johansen (1935—78) inviterer oss med på reise i Undsets middelalder.

gunns og Olavs barndom, Hestvikens nordvente og ensomme beliggenhet Olavs skjebne. Mens ættegården Dyfrin representerer det liv Olav kunne ha levd, i nær kontakt med Gud og mennesker. Kunne kanskje, men ikke burde.

For Karin Gullerud Johansen stiller også dette spørsmål: Hvorfor all denne lidelse? Hvilken nytte har den egentlig? Uten å gå veien om de ulike nivåene i verket kommer hun frem til omtrent samme svar som i foregående bok: Olavs lidelse tjener andre mennesker, og om han selv tror at han har vendt Gud ryggen, så har ikke Gud sluppet taket i ham.

I et høyere regnskap faller brikkene på plass — verket kan først forstås i lys av Kirkens fellesskapstanke:

Kirken lærer at menneskene ikke bare kan be for hverandre, men at de også kan lide for hverandre. Ved at lidel-

sen gjøres om til bot for en annen, kan sjel hjelpe sjel, både her og hinsides. Når vi ser Olav Audunssøns lidelse fra dette synspunkt, blir den nettopp meningsfylt og ikke unyttig. Siden han lider mer enn det som kan synes nødvendig som bot for hans egen synd, ligger det nær å tenke at Olav er av de mennesker som er forutbestemt til å bøte for en annens synd,

skriver forfatteren. Det er ved å undersøke bl. a. slektssammenhengen i verket at hun kommer frem til dette resultat.

Hun ser Olav som en utvalgt representant for den ulykkesvangre Hestvikætteten. Han har en tung arv å slepe på, symbolisert ved «kleven», det mørke og illeluktende rommet på gården, selve ondskapens tilholdssted. Men mens Olavs forfedre ofte dør i det samme mørke de har levd, ender Olavs liv — også helt konkret — i lys og glede, i kleven!

Som vi ser, får altså begge disse studiene frem noe av det samme. De viser det skjulte mønster i veven, men på ganske forskjellig måte. Noe som skulle si litt om hvilken rik og mangfoldig roman dette dreier seg om.

Når leste du *Olav Audunssøn* sist?

Carl Henrik Grøndahl:
Ormens bitt. Menneskets vilkår i
Sigrid Undsets roman
«Olav Audunssøn».
Oslo 1982, 95 s.

Karin Gullerud Johansen:
Guds lys og mannens mørke.
Realisme og symbolikk i
Sigrid Undsets roman
«Olav Audunssøn».
Oslo 1982, 107 s.

Samlivsmoral og vitenskap på kollisjonskurs

Av Hans Chr. Børresen

Det kirkelige læreembete fortolker ikke bare den evangeliske lov, men også den naturlige morallov. Siden Paul VI's rundskrivelse «Humanae Vitae» kom i 1968, har forskningen vist at menneskets fruktbarhet i «naturlilstanden» antagelig var vesentlig lavere enn man hittil har trodd, og at hyppige barnefødsler er til hinder for at menneske barnet får tilfredsstillende fundamentale behov. Det er derfor naturlig å revurdere Paul VI's oppfatning av den naturlige morallov, og encyclicaens restriktive holdning til fødselsregulering. Kan kirken endre standpunkter uten å bryte med sine moralske grunnprinsipper?

Sammenfatning av «Humanae Vitae»

Rundskrivelsen godtar familieplanlegging som prinsipp. Kirken tillater at ektefellene gjennom seksuell avholdenhet i hustruens fruktbare perioder sørger for «en viss avstand mellom fødslene». Dette må imidlertid være ledd i «et ansvarsbevisst foreldreskap» og hensikten må være å «oppnå et harmonisk og fredelig familieliv og bedre kår for oppdragelsen av de barn man allerede har». Det er tillatt å legge vekt på «den legemlige eller psykiske tilstand hos ektefellene eller rent ytre omstendigheter». Grunntonen i dokumentet antyder at slik barnebegrensning oppfattes som en nødutvei fremtvunget av fattigdom eller utmattelse.

Paul VI antok at «Gud i sin visdom har ... formet naturlige lover og rytmer for fruktbarheten som allerede ut fra seg selv regulerer avstanden i fødselsrekken» (8, s. 12). Her foregrep Pavens intuisjon vitenskapens dokumentasjon. Han hevdet at disse lovmessigheter stiller ektefellene overfor valget mellom å «oppdra en barnerik familie» eller å praktisere periodisk avholdenhet (8, ss. 11 og 15). Men her tok Paven feil.

Det uttrykkelige forbud mot kunstige befruktningshindrende midler hviler på

moralteologiske resonnementer om «den gudgitte, den såkalte objektive moralorden, som en rett formet samvittighet er den sanne tolker av (8, s. 12). Man må ikke hindre «fullbyrdelsen av ekteskapsakten» eller avbryte «det naturlige forløp av de medhørende følger» (8, s. 14).

«Humanae Vitae» legger ikke skjul på at det hersker uenighet innen Kirken. Likevel virker det ikke som forfatteren har villet gi samvittighetsfrihet for rettroende og aktverdige katolikker til å innta andre standpunkter. Dette kan være en av grunnene til at de syv nordiske katolske biskoper fant det nødvendig å utarbeide et hyrdebrev om saken i oktober 1968.

Biskopenes hyrdebrev

De nordiske biskoper presiserer at «Humanae Vitae» ikke er et dokument med krav på ufeilbarhet. Hyrdebrevet understreker at enhver katolikk er forpliktet på sin samvittighet, selv om denne må lede til andre oppfatninger enn den Paul VI formulerte. Biskopene påpeker imidlertid at samvittigheten ikke er medfødt som en fullt utviklet verdimåler, men at enhver har plikt til å skaffe seg kunn-

Dr. med. Hans Chr. Børresen er spesiallege ved Rikshospitalets Klinisk-kjemiske avd.

skaper som grunnlag for moralske avgjørelser. Studier etter evne har dermed fått status som moralsk forpliktelse.

Dette er interessant som fundament for det almindennende skoleverk. Det er ingen grunn til at biskopen av Roma skulle være fritatt for plikten til å følge med i forskningsresultater og skaffe seg innsyn i andres erfaringer. Biskopenes holdning ser ut til å være at ny erkjennelse kan berettige til endring av tradisjonelle moraloppfatninger også når disse har vært nedfelt i pavelige rundskrivelser.

«Yngelpleie», amming og naturlig fruktbarhet

Nyere studier tyder på at menneskets fruktbarhet i «naturlilstanden» var så-

vidt lav at folketallet holdt seg omtrent konstant til tross for at flertallet av de levendefødte vokste opp (6). De adferdsmessige og hormonelle mekanismer som har ligget til grunn for dette, er i ferd med å bli oppklart (5, 7). Det er endog mulig at forskningen i nær fremtid kan vise hvordan det innstillet seg en økologisk likevekt mellom fødsels-hyppigheten og tilgang på mat (1).

Studiet av andre primater gir mistanke om at barnestell, amming og fruktbarhet hos mennesket ikke lenger er i pakt med naturens orden. På Kalimantan (Borneo) har iakttagelser gjennom en 10-års periode (2) vist at orangutangenes avkom holder seg nesten kontinuerlig inntil sin mors kropp i 4 år. Barnet dier sin mor hyppig gjennom hele døgnet. Det blir ikke avvendt fra brystet før det er ca. 7 år gammelt. Orangutangunnen ser ut til å få barn med ca. 8 års mellomrom. NRK-Fjernsynet viste for et par år siden en film med oppsiktsvekkende dokumentasjon av de psykiske skader ape-barn får når de ikke får tilfredsstillt sitt behov for langvarig kroppskontakt med moren.

Undersøkelser blant nomadiske jegere og samlere i Kalahari-området i Afrika siden 1960 tyder på at de samme grunnregler gjelder for mennesket (6). Kvinnene i Kung San-folket bærer barnet inntil seg nesten kontinuerlig i dets 1. leveår. Barnet tar brystet flere ganger i timen. Også om natten dier barnet flere ganger, og det fortsetter det med til det er 3-4 år gammelt. Når barnet har lært å gå, følger det sin mor på hennes daglige utflukter for å sanke spiselige planter. Først etter ca. 3 år blir ammeepisodene såvidt sjeldne at kvinnen igjen blir befruktningsdyktig. Gjennomsnittlig avstand mellom den enkelte kvinnes nedkomster var ca. 48 måneder (5, 6). Intervjuer av 47 eldre !Kung-kvinner viste at de gjennomsnittlig hadde født bare 4,87 levende barn (6).

Naturlige befruktningshindrende mekanismer

Naturens egen metode til å forhindre for hyppige svangerskap er en spesiell form for hormonell antikonsepsjon. Dette har vært grundig dokumentert hos mennesker. Mekanisk stimulering av

brystvorten får hormonet prolaktin til å strømme ut i blodbanen fra hypofysen (7). Prolaktinet har ikke bare som oppgave å stimulere melkeproduksjonen, men senker også nivået av kjønnshormoner (5). Dette er tilstrekkelig til å hindre eggøsning så lenge brystvortene stimuleres hyppig. På denne måten kan amming fungere i årevis som befruktningshindrende middel. Forutsetningen ser ut til å være at det ikke går mer enn 1-2 timer mellom hver gang barnet dier om dagen, og at amming også finner sted om natten. Mor og barn må altså være nær hverandre hele døgnet.

Disse funn gir forklaring på den vel-

kjente erfaring at amming har liten antikonsepsjonell effekt i de vesterlandske kultursamfunn (4): Årsaken er at spedbarna regelmessig avvendes allerede i løpet av 1. leveår, at man forsøker å unngå amming om natten, og at barnet dier for sjelden om dagen.

Bofasthet, ammesvikt og befolknings-eksplosjon

Studiet av !Kung San befolkningen har gitt innsikt i hva som må ha hendt med våre egne forfedre etter siste istid. Overgang fra nomadisk jeger- og samlertil-

(Forts. s. 14)

Sivilisasjonens pris: sammenbrudd av naturens egen fødselsregulering?

Tidebønnene på

Et pionerarbeid

Det fortelles om pave Johannes XXIII at han etter en søndagsmesse på latin kom med følgende utrop: «Når jeg tenker på de praktfulle bønner jeg nå fremsa — og som dere ikke forstod! En dag må da komme da de blir gjort tilgjengelige!» — Så kom da også, etter pavens initiativ, Det annet Vatikankonsil og slo dørene opp på vidt gap for liturgien på morsmål.

Forordet til «Norske Tidebønner — Tekster fra Kirkens breviar» åpner med å vise til nettopp Vatikankonsilets dekret fra 63: «Gudstjenestens fornyelse» — og opplyser så, meget nøkternt, at «en gruppe dominikanerinner ved Sankta Katarinahjemmet begynte da å arbeide» De som står bak denne storartede utgaven er altså søstrene ved Katarinahjemmet i Oslo, godt støttet av dominikanerinnene ved Lunden kloster. Primus motor i alle disse årene: Liv Due Robak o.p., bokas redaktør.

Har man selv vært i den heldige situasjon å få delta i klosterlivets regelmessige tidebønner, hjemme eller ute, har man fått en anelse om hvilke skatter som ligger gjemt i denne liturgiske tradisjonen, så sørgelig ukjent for de aller fleste. Man minnes en artikkel som Sigrid Undset, — det kloke menneske, — skrev om Kirkens liturgiske bønn i St. Olav (1938): «Om å be med Kirken». Her understreker hun at Kirkens bønn (til forskjell fra den private) på en spesiell måte løfter oss inn i en stor sam-

menheng. Den liturgiske bønn er egentlig en fortsettelse, mener hun, av det som skjedde da disiplene ba Mesteren lære dem å be.

Nå er de altså tilgjengelige på vårt eget språk, alle de tekster, bønner, Davidssalmer og hymner som utgjør årets tidebønner. Men, — som søster Liv, redaktøren, skriver i forordet: «fra første stund ønsket vi å syngte tidebønnene, og pater Thoralf Norheim skrev musikk etterhvert som tekstene forelå.» Litt av et pionerarbeid: Nye melodier til hele dette omfangsrike stoffet! Nytt materiale til erstatning av de gregorianske melodier som tidebønnene tidligere ble sunget til, dengang alt skjedde på latin.

Vi har vært heldige her i landet: at en så habil musiker som pater Norheim stod parat til å gi tidebønnene et nytt, norsk melodimateriale. Som søster Liv selv uttrykker det i forordet: «Det faktum at vi til hver ny tekst straks fikk en melodi og kunne innlemme den i officiet, har vært inspirasjonskilden og drivkraften i alle disse årene. Med stor omtanke har han laget melodier så enkle at de lett kan læres. De skal understreke tekstene og være til hjelp under bønner. Tekst og tone hører organisk sammen.»

Etter å ha lest og sunget meg gjennom denne utgaven av Norske tidebønner, har jeg fått en trygg følelse av kvalitet. Det finnes melodier som er små perler, og alle er enkle og sangbare. Små streif av gregoriansk sang gir en god følelse av sammenheng med Kirkens århundregamle melodier. Enkelte vendinger minner om norsk folketone og understreker at nå synger vi tidebønnene på norsk!

Søster Liv Due Robak og pater Thoralf Norheim med den nye tidebønnen.

Utmerket studieopplegg for Undset-lesere

For at ikke boka skulle bli altfor kostbar, forteller søster Liv, «har vi valgt selv å skrive ut for offset både tekst og noter.» Håndskrevne noter, altså! Det skulle ingen tro som leser denne mønstergyldig presise noteskriften. Men hva har det kostet av møysommelig og tålmodig og tidkrevende arbeid å levere fra seg et så førsteklasses «håndverk»? Umulig å forestille seg. Det dreier seg nemlig om vel åtte hundre sider. Likevel er det ikke blitt noen koloss av en bok. Tvert imot: boka er god å holde i hånden, med blader så tynne og fine at de kan minne om våre oldemødres salmebøker. At det også er blitt en vakker bok, er ikke minst Ørnulf Ranheim-æter å takke.

En god orientering om tidebønnenes praksis er også kommet med. Bak nøyaktige anvisninger og forklaringer fornemmer man en varme og en kjærlighet til stoffet, karakteristisk for dem som daglig lever i — og med — tidebønner, og har gjort det gjennom mange år. En spesiell takk for en spesiell oversikt: «Noen ordforklaringer». Fint å vite presist hva uttrykk som antifon, responsorium, officium o. a. egentlig står for. Takk til dominikanerinnene, i første rekke Liv Due Robak, for en gjennomarbeidet utgave, og takk til pater Norheim for gode, sangbare og — vil vi tro — meget slitesterke melodier.

En praktisk opplysning: «Norske tidebønner» er å få kjøpt på Katarinahjemmet og hos Dominikanerne i Neuberggaten 15. Bestilling kan sendes Katarinahjemmet, Majorstuveien 21 B, Oslo 3. Prisen på praktboka: kr. 145 i granitol, kr. 195 i skinnbind.

En kyndig innføring i Sigrid Undsets forfatterskap i form av et kursopplegg har lenge vært et savn, såvel for lærere som for vanlige litteraturinteresserte i f. eks. lese- og studiesirkler.

Det er derfor grunn til å hilse det vakre lille heftet velkommen, som Kirsten Wisløff Andresen har laget i anledning dikterens 100-årsjubileum. Studiet er konsentrert om tre av Sigrid Undsets betydeligste verker med en kvinne i sentrum, *Jenny*, *Kristin Lavransdatter* og *Ida Elisabeth*, tre bøker som gjenspeiler tre faser i forfatterens utvikling. Disse tre romaner, skrevet med ca. 10 års mellomrom, gir da til sammen et fint uttrykk over enhet og utvikling i forfatter-skapet.

Heftet har stor informasjonsverdi. Foruten en skisse av dikterens liv og forfatterskap får vi presentert den litteraturhistoriske sammenheng de står i og den sosiale og kulturelle bakgrunn de avtegner seg mot. Hvert av de tre verk-

ene er behandlet skjønnstomt og faglig helt på høyden, men uten jålete fagsjargong. Her er pedagogisk klarsyn og sans for de store linjene. Spørsmålene Kirsten Wisløff Andresen stiller til verkene, griper rett inn i de viktigste — og de livsnære — problemene, men det er altså opp til oss lesere å finne de mest dekkende svar.

Ikke minst verdi har dette heftet fordi det også gir et helhetsbilde av Undsets forfatterskap. Utgangspunktet og den røde tråd i studieopplegget er det menneskesyn verkene formidler med vekt på det stabile og det foranderlige.

Studieopplegget er bra illustrert og inneholder en liten bibliografi. Dertil en oversikt over de viktigste begivenheter i jubileumsåret.

Kirsten Wisløff Andresen:
Sigrid Undset. Studieopplegg
utgitt ved 100-årsjubiléet.
Folkeakademiens landsforbund
1982, 35 s.

BLIKK på TIDEN

ET STED MED SAMVIRKELAG

Mitt blikk er visst flakkende. Rett som det er løftes det opp fra boksiden og avisspalten, og glir utover mot fjernere horisonter, eller innover, hvor det fortaper seg i minnenes lunefulle spill.

Nordlandsbanen er en strekning for drømmer, ikke minst når himmelen er tung og dryppende, og der ikke var flere plasser igjen i sovevognene. Da må man sitte oppe i stadig søken etter en stilling som kan gi noen minutters blund, før det igjen lysner av dag. Etter noen timer sovner man som oftest av ren utmattelse i en positur som ved hyppig gjentagelse ville føre både til fysioterapeut og kiropraktor.

Jeg våkner på Saltfjellet. Det er nesten lyst, og nå er himmelen ganske klar. Selv om natten ville fjellene vært synlige dersom stjernene fikk skinne på den snødekte vidda. Jeg får et glimt av uendelig høyfjell til alle sider før det bærer nedover. Solen kommer opp.

Litt over åtte kommer vi til Røkland, et sted jeg hadde vært uvitende om inntil denne stund, hvor vi ankommer med noen minutters forsinkelse. Røkland er i likhet med utallige andre lignende steder her i landet det utlendinger ville kalle en landsby, i mangel av et mer dekkende begrep. For i Norge har vi ikke landsbyer; hverken natur eller sinnelag har virket befordrende på et slikt bevisst og villet samboeri. Steder som Røkland har oppstått i tilknytning til en hovedvei, et skipsanløp eller en jernbanelinje. Opprinnelig var her nok bare noen spredte gårder, og de ligger der fremdeles, med små røde og gule låver og romantiske nordlandshus, som ser langt større og staseligere ut enn de egentlig er.

Gårdene har nok vært her i uminnelige tider, men alt det andre har Nordlandsbanen avlet. Først kom vel den lille gule stasjonsbygningen, som sikkert også ble poståpneri. Dermed var der med ett

trafikk nok til at det kunne lønne seg å åpne et aldri så lite landhandleri. På den måten gikk Røkland over fra å være en diffus grend til å bli en stasjon og et sted, og slik lå det og slumret og småtrivdes i årtier.

Så kom sekstiårene og gjorde resten, med sentralskole, kommunesammenslåing og distriktpolitikk. Idag har Røkland en egen liten bedrift, en «kro» og et «motell», en kiosk og en sparebank, og høyt og sentralt, som selve stedets hjerte, ligger en stor og stygg firkantet kasse, gul øverst og grønn nederst, med røde, skrikende render, og en fet og lysende skittengul S over døren. Hvor lenge den har ligget der vet jeg ikke. Men på de fleste steder i vårt vakre land ligger der et samvirkelag av denne type, som en hån mot all byggekultur, og som et eklatant symptom på en generell smakløshet som synes å øke i takt med prisstigningen. Som regel kan man dessuten være forvisset om at denne store stygge S i det minste har et hyggelig og beskjedent landhandleri på samvittigheten, og dessuten eier den, sammen med sparebanken, en god porsjon av hva et slikt sted kan oppvise av tiliggende herligheter.

Det er sørgelig at så meget av det nye skal være så stygt, ikke bare på Røkland, men de fleste steder. Også i Røkland har man bygget de såkalte typehus, og disse eneboligene ville sikkert være pene om de fikk kneise ensomt og fritt rundt om i våre utallige lier og bakker, men når de står oppmarsjert på et kommunalt regulert boligfelt får de noe deprimerende kaserneaktig over seg.

Samtidig virker det som de alle står og hevder at de egentlig er alene. Folk kan umulig *bo sammen* på slike felter, hvor vann- og kloakksystemet er det eneste som fra et ingeniørsynspunkt forbinder alle disse renteetende eremitasjer. Og siden nettopp ingeniørens synspunkt har en slik umåtelig tyngde i vårt samfunn, blir det lett til skjebne for beboerne.

Et stykke fra stasjonen og samvirkelaget passerer vi den sentraliserte skolen, som ser både grunn og vidaregående ut. Så bærer det påny ut i ubygget land, og solen skinner langs Saltdalsfjorden og helt til Fauske. Der venter til gjengjeld skyene, mine trofaste ledsagere.

Pater Hilarion

DET KATETISKE SENTER
ST. OLAV BOKHANDEL
ST. OLAV FORLAG
ST. OLAV TIDSSKRIFT

har flyttet litt lenger opp i Akersveien.

Vår nye adresse er: AKERSVEIEN 14, OSLO 1.

TELEFON: 20 72 48.

«Stavkirkepreken»

Fra Gammelnorsk Homilebok

Fordi «kirkebygning» og «kristenhet» kalles med ett og samme ord i bøkene, vil vi si litt om hvordan kirken kan være bilde på hele kristenheten og hvordan kristenheten kan kalles Guds hall, for apostelen Paulus sier: «Dere er et hellig tempel for Gud som bor i dere.»

Likesom kirken er bygget av mange sammensankede deler, slik er også kristenheten samlet av ulike folk med ulike tungemål til én tro. Noen av de kristne er allerede i himmelen hos Gud, mens andre er her i verden. Derfor er en del av kirken bilde på den himmelske herlighet, mens en annen del betegner kristenheten her på jorden. Koret er bilde på de salige i himmelen, mens kirkeskipet betegner de kristne på jorden.

Alteret er Kristus, for likesom de offergavene vi fører frem for Gud, ikke blir viet uten over alteret, blir heller ikke våre gjerninger velbehagelige for Gud, dersom de ikke blir helliggjort i kjærlighet til Kristus. Alterduken er de hellige menn som pryder Kristus med gode gjerninger, slik som apostelen Paulus sa: «For dere som er døpt i Kristus, har prydet Kristus.»

Syllstokkene i kirken er bilde på Guds apostler, for de er bunnbjelkene for hele kristenheten. Inngangen til kirken er den rette tro som fører oss inn til den alminnelige kirke. Selve døren er de kloke menn som med kraft verger kirken mot vranglære og med sin forkynnelse stenger dem ute fra Guds kristenhet. Gulvplankene i kirken betegner de ydmyke som gjør seg selv ringe, selv om de blir æret. Jo mer de blir tråkket på, desto mer bærer de kristenfolket. Benkene er bilde på de barmhjertige, som i sin miskunn lindrer sine skrøpelige medmenneskers lidelser, likesom benkene gir hvile for dem som sitter på dem. Langveggene i kirken er bilde på de to folkegruppene som er forenet i én tro, den ene er hedningene, den andre er jødefolket. Frontveggen som binder begge langveggene sammen til ett hus, er bilde på Vår Herre som forener de to folkegruppene i én tro, og som selv er skjold og vern for sin kirke. På denne tverrveggen er døråpningen som en går gjennom for å komme inn i kirken, og glugger som slipper lyset inn, for Herren selv opplyser alle som går inn i troen på ham. Tverrveggen mellom koret og kirkeskipet er bilde på Den hellige ånd, for på samme måte som vi kommer inn i kirken gjennom Kristus, går vi gjennom Den hellige ånds nådeport inn i den himmelske herlighet. Og likesom Kristus føyde de to veggene sammen, det vil si forente de to folkegruppene i én tro, slik forener Den hellige ånd de to folkene i én og samme kjærlighet. På denne tverrveggen er en stor døråpning, så en kan se alt som skjer i koret fra kirken, for alle som finner frem til Den hellige ånds nådeport, skjelner mangt himmelsk med sjelens øyne.

De fire hjørnestolpene i kirken er de fire evangeliene, for den lærdommen de inneholder, er de sterke støttene i den kristne tro. Taket er bilde på dem som løfter sitt indre blikk fra det jordiske og opp mot den himmelske ære. Med sine bønner verner disse de kristne mot fristelser likesom taket verner kirkefolket mot regn. Langtømmerstokkene i kirken, det er åsene og stavlæggene, som støtter og holder sammen taksperrene og veggstavene, er bilde på de styrende som er satt til å lede og styrke kristenheten, som abbedene over munkene og høvdingene over folkene. Tverrbjelkene som støtter stavlæggene og holder oppe de bjelkene som støtter takåsene, er bilde på de menn i kristenheten som forliker verdslige høvdinge med sine råd, slik at disse styrker klosterlivet og hellige steder med sine rikdommer. Klokkene er prestene, som med bønner og utlegninger lager fager lyd for Gud og mennesker, og korsene og krusifiksene er asketene, de som på sine egne legemer bærer merkene av Kristi lidelse, når de tretter seg ut med faste og våkenetter.

Men på samme måte som vi sier at kirken er bilde på hele kristenheten, kan vi også si at den er et bilde på hver enkelt kristen, som ved å leve i renhet gjør seg til et sant tempel for Den hellige ånd. For hvert menneske skal bygge en åndelig kirke i seg selv, ikke av tre eller sten, men med gode gjerninger...

Dersom vi vil være et Åndens tempel, skal vi vise den samme miskunn mot våre medmennesker som kirken viser oss. Likesom kirken ved dåpens bad fører oss i Guds hender, skal vi ved tårenes bad føre våre medmennesker fra villfarelser når vi gråter over syndene deres, for tårer vasker bort synd, likesom dåpen gjør det. Og likesom vi i kirken tar imot bot for våre synder, slik skal vi verne vår neste mot synd. Og likesom vi tar imot himmelsk føde i kirke, det er corpus domini, skal vi gi legemlig føde til dem som trenger det. Og likesom kirken byr de døde en grav for deres legeme, skal vi vise omsorg for deres sjel med bønner.

Dersom vi her på jorden holder høytidene med et slikt sinnelag, vil vi en gang få del i den evige høytid i himmelen sammen med vår Frelser og Herre, Jesus Kristus, han som lever og regjerer som Gud med Faderen og Den hellige ånd per omnia saecula saeculorum. Amen.

Hentet fra:
«Gammelnorsk Homiliebok»,
Universitetsforlaget 1971.

LITURGISK KALENDER

NOVEMBER

1. Allehelgensfest. Johs. Åp. 7, 2-4.9-14. 1. Joh. 3, 1-3. Mt. 5, 1-12a.
2. Allesjeldersdag. Jes. 25, 6-9. 1. Kor. 15, 51-57. Joh. 6, 51-55 er et forslag.
3. Ferial eller Martin av Porres, legbror. Filip. 2, 12-18. Luk. 14, 25-33.
4. Karl Borromeus, biskop. Filip. 3, 3-8a. Luk. 15, 1-10.
6. Ferial eller Jomfru Marias lørdagsmesse. Filip. 4, 10-19. Luk. 16,9-15.
7. 32. alm. søndag. 1. Kong. 17, 10-16. Hebr. 9, 24-28. Mk. 12, 38-44 (eller 41-44). (eller Allesjeldersdag).
8. Ferial. Titus 1, 1-9. Luk. 17, 1-6.
9. Laterankirkens vigselst. 1. Kong. 8, 22-23.27-30 eller 1. Pet. 2, 4-9. Joh. 4, 19-24.
10. Leo den store, pave og kirkelærer. Titus 3, 1-7. Luk. 17, 11-19.
11. Martin av Tours, biskop. Filemon 7-20. Luk. 17, 20-25.
12. Josafat, biskop og martyr. 2. Joh. 4-9. Luk. 17, 26-37.
13. Ferial eller Jomfru Marias lørdagsmesse. 3. Joh. 5-8. Luk. 18, 1-8.
14. 33. alm. søndag. Dan. 12, 1-3. Hebr. 10, 11-14.18. Mk. 13,24-32.

SAMLIVSMORAL OG ...

(Forts. fra s. 9)

værelse til bofasthet med korndyrkning og husdyrhold gir tilgang på kumelk og kornprodukter som er lett fordøyelige for småbarn. Dette frister til tidligere avending fra brystet. Neste graviditet inntreffer dermed raskere. Mødrene blir bundet til bostedet og utmattet av å måtte ta hånd om flere småbarn samtidig. Kvinnene blir ensidig knyttet til reproduksjonen og får mindre anledning til utadrettet deltagelse i produksjonslivet.

Utilfredse småbarn vidner om at de i virkeligheten trengte det mangeårige «enebarn-privilegium» som de nå må bære savnet av (6). Tallrike barneflokker og økende fattigdom øker dødeligheten blant småbarn. Barna svekkes av underernæring fordi de ikke får morsmelk lenge nok og dør av infeksjonssykdommer fordi de går glipp av morsmelkens sinnrike beskyttelsesmekanismer mot bakterier og virus (3, 9).

Sivilisasjonens pris er altså sammenbrudd av naturens egen fødselsregulering. Ingen religion eller moralfilosofi kan gi rett til å godta de tragedier som inntreffer i tur og orden som følge av det. Fattigdommen og overbefolkningen i utviklingslandenes storbyer etterlater liten tvil om sammenhengen mellom kultur og katastrofe.

Vitenskapsmennene har i høy grad etterkommet Pave Paul VI's oppfordring om å vise det som Kirken lærer, nemlig «at det ikke kan råde noen virkelig motsigelse mellom de guddommelige lover som styrer livets forplantning, og den

(lov) som fremmer en fullverdig ekte-skapelig kjærlighet» (8, s. 23).

Påviselige feil i «Humanae Vitae»

Encyclicaen var et produkt av den kulturkretsens opphavsmenn levet i. Hovedfeilen var at den høye fruktbarhet og den rovdrift på kvinnen som var typisk for «siviliserte» samfunn uten tilgang på befruktningshindrende midler, ble feiltolket som «naturens orden». Når Kirken nå må erkjenne at dette tvert imot er en «kulturens uorden», kan «Guds vilje» heretter tolkes mer i samsvar med de millioner av år hvor naturens egne befruktningshindrende mekanismer fikk virke fritt.

Den barnerike småbarnfamilie ble misoppfattet som normal og riktig. Man innså ikke at en rimelig begrensning av barnetallet i realiteten ville være en tilbakevenden til den egentlige «naturtilstand». Man forstod heller ikke at den siviliserte kvinnes kunstig forøkte fruktbarhet hadde tvunget henne inn i et livsmønster som er temmelig ulikt den fysiske aktive tilværelse og det utadrettede fellesskap som kvinnen må ha tatt del i opprinnelig. Det pavelige rundskriv ga barnas situasjon og behov liten plass i forhold til ektefellene og deres samliv. I 1968 var dette i seg selv oppsiktsvekkende. I 1982 er det ikke lenger mulig for informerte legfolk å godta et slikt perspektiv.

Når «Humanae Vitae» går mot aktiv inngripen for å hindre at «den ekte-skapelige akt» leder til befruktning, ser man bort fra at samspillet mellom mor og barn (naturlig amming) i «naturtil-

GUDSTJENESTER I HELGENE		Dialog	Høy-
		messe	messe
OSLO: St. Olavs domkirke	lörd.: 14.00	—	—
Akersveien 1	sond.: 9.30	11.00	—
tlf. 20 72 26 - 20 72 44	(eng)	19.00	—
St. Hallvard kirke, Frans skanerne, Enehauggt. 4, tlf. 67 23 83	8.35	11.00	—
St. Dominikus kirke, Dom'n'kanerne, Neubergetgt. 15, tlf. 55 07 71	9.00	11.00	—
Vår Frue Villas kapell, Montebello, Ullernchausséen 52, tlf. 55 81 21	9.00	—	—
Grefsen Kapell, Glads vei 23, tlf. 21 23 55	9.00	11.00	—
Lundon Kloster, Øvre Lunden, tlf. 212587		10.00	—
ARENDAL: St. Franciskus kirke, lörd.: 18.30	8.00	11.00	—
Tyholmen, tlf. 22 209	sond.: 8.00	11.00	—
BERGEN: St. Pauls kirke, lörd.: 19.00	9.00	11.00	—
Chr stuegt. 16, tlf. 21 54 10	sond.: 9.00	11.00	—
Vår Frue Kirke, Helveveien	sond.: 9.30	—	—
Florda kapell, Nygaardsgt. 124			
DRAMMEN: St. Laurentius kirke, lörd.: 13.00	8.30	10.30	—
Cappelsgt. 1, tlf. 83 20 19	sond.: 8.30	10.30	—
FREDRIKSTAD: St. Birgitta kirke, Kongensgt. 9, tlf. 11 438	9.00	11.00	—
HALDEN: St. Petrus kirke, Kr. stan V's pl. 1, tlf. 81 168	9.00	10.45	—
HAMAR: St. Torjinn kirke, lörd.: 18.00	sond.: 11.00	—	—
Torggt. 113, tlf. 23 751	sond.: 11.00	—	—
HAUGSFUND: St. Josefs kirke, Haraldsgt. 21, tlf. 23 195		11.00	—
HØNEFOSS: St. Theresas kirke, Vestergt. 5, tlf. 22 381	9.00	11.00	—
KRISTIANSAND S.: St. Ansgar kirke, Kirkegt. 3, tlf. 24 225	18.00	11.00	—
LILLEHAMMER: Mariakirken, lörd.: 18.00	sond.: 10.00	—	—
Wedemansgate 3 A, tlf. 52 550	sond.: 10.00	—	—
LILLESTRØM: St. Magnus kirke, Romeriksgt. 1, tlf. 71 28 85	9.00	10.30	—
MOSS: St. Mikael's kapell, Ryggeveien 24, tlf. 51 038	—	17.00	—
PORSGRUNN: Vår Frue kirke, Sverresgt. 26, tlf. 50 793	18.00	11.00	—
STABEKK: Maria kirke, Nyeveien 17, tlf. 53 77 35	19.00	10.45	—
Efeki kirke, Veståsen 20, tlf. 24 25 69	9.15	10.30	—
STAVANGER: St. Svithuns kirke, lörd.: 17.00	sond.: 8.30	11.00	—
Dronningens gt. 8, tlf. 25 534	sond.: 9.30	11.00	—
Søndag kl. 18.00 dialogmesse på fransk.			
TONSBERG: St. Olavs kirke, Sandef. ordsgt. 1, tlf. 11 949		11.00	—
VOSS: St. Olavs kapell, Finne, tlf. 12 510	Efter	avtale	—
TRONDHEIM: St. Olavs kirke, Prinsensgt. 2a2, B'skopen og prestegården, tlf. 21 214	9.00	11.00	—
St. Elisabeth hospital, Ha, tlf. 21 670	6.15	—	—
KRISTIANSUND N.: St. Eysteins kirke, Flvntgt. 5, tlf. 72 779		11.00	—
LEVANGER: St. Torjinn kirke og St. Eysteins sykehjem, Jernbanegt. 29		11.00	—
MOLDE: St. Sanniva kirke, Parkveien 23, tlf. 61 467		11.00	—
ALESUND: Vår Frue kirke, lörd.: 17.00	sond.: 8.30	11.00	—
Nørvesund, tlf. 37 558	sond.: 8.30	11.00	—
TROMSØ: Vår Frue kirke, Storgt. 94, Sogneprestens tlf. 84 277	19.00	11.00	—
St. Elisabethsøstrene, Balsfjordgt. 35, tlf. 81 487	sond.: 8.00	—	—
BODØ: St. Eysteins kirke, Hernesveien 22, tlf. 21 783	8.15	10.30	—
HAMMERFEST: St. Mikael kirke, Salsgt. 52, tlf. 11 447	19.00	11.00	—
HARSTAD: St. Sanniva kirke, Skolegt. 4, tlf. 61 501	lörd.: 15.00	sond.: 10.30	—
NARVIK: Kristi Kongekirken, Håreksgt. 82		18.30	—
SELFORS: Vår Frelser kirke, Skipper Nilsensgt. 21, tlf. 52 072	Efter	avtale	—

«Amerikansk dagbok»
fortsetter i neste nr. av «St. Olav»

Vår kjære
SØSTER
MARIA THEKLA HERBERT
døde på Grefsen den 11.09.82
i en alder av 84 år,
etter 60 års klosterliv.

Vi anbefaler vår avdøde medsøster
til de troendes forbønn.

ST. JOSEPHSØSTRENE

R. I. P.

Vår kjære medsøster
SØSTER RAFAELE ZOBEL
døde den 9. september i en alder
av 85 år.

Den avdøde anbefales til de
troendes forbønn.

St. Franciskus Søstre

THRONSEN & CO. A/S

Boktrykk - Offset - Repro

Bernh. Getzgt. 3 b, Oslo 1

Telefon 20 40 02 - 20 70 02

BEGRAVELSESBYRÅET

TS Jacobsen *a/s*

Ullevålsvn. 1

TELEFON * 20 79 05

Alltid telefonvakt

Vi kommer i konferanse

Ordner alt

Egen parkeringsplass

A/S NORSKE SHELL

FYRINGSOLJE

Leverandør til de fleste
katolske institusjoner
i Norge

Ved bestilling av olje:

02-19 12 00 - Service 02-19 12 20

Allslags snekkerarbeid utføres
REIDAR MYRVOLD & SØN

Glads vei 23, Grefsen
Tlf. 21 18 32

standen» sørget for at befruktning som hovedregel ikke fant sted.

Hva kan Kirken gjøre?

Selv uten å endre sine grunnholdninger, kan Kirken gå inn for naturlig amming som hovedmiddel til å begrense fødselstallene. Kirken bør øve press på politiske beslutningsorganer med sikte på å motarbeide kunstig ernæring av spebarn og gi småbarnsmødre anledning til å amme sine barn hyppig uansett om de er i arbeid utenfor hjemmet eller ikke.

Kirken bør legge mindre vekt på peridisk seksuell avholdenhet siden ingen har dokumentert at dette er et «naturlig» adferdsmønster for mennesket. Avholdenhet hemmer spontanitet og glede i det ekteskapelige samliv. Graviditetsangst avler depresjon, aggresjon og skyldfølelse.

Endog fordømmelsen av kunstige befruktningshindrende midler bør Kirken se på en gang til, og da fortrinnsvis i lys av den skepsis til moralteologisk logikk som totusen års erfaring skulle tilsi.

«Unaturlige» prevensjonsmetoder kan ikke forkastes betingelsesløst når deres virkning vitterlig er å oppheve den kunstige økning av kvinnens fruktbarhet

som menneskeheten lider under. Pave Paul VI har selv i «*Humanae Vitae*» (ss. 6 og 18) referert «helhetsprinsippet» som en mulig moralfilosofisk utvei: Poenget er at ektefellenes samliv som helhet ikke må gjøres ufruktbart. Dette behøver derimot ikke gjelde for hver enkelt episode av kjønnslig samvær. Også med et slikt standpunkt vil imidlertid Kirken få problemer med de ekteskap hvor det er stor fare for videreføring av arvelige lidelser.

Litteratur

1. Bongaarts, J. Does Malnutrition Affect Fecundity? A Summary of Evidence. *Science*, 208, 1980, 564-569.
2. Galdikas, B. M. F. Indonesia's Orangutans. Living with the Great Orange Apes. *National Geographic*, June 1980.
3. Jelliffe, D. B. og Jelliffe, E. F. P. *Human Milk in the Modern World*. Oxford University Press, 1978.
4. Knodel, J. og van de Walle, E. Breast Feeding, Fertility and Infant Mortality: An Analysis of some Early German Data. *Population Studies*, XXI, 1967, 109-131.
5. Konner, M. og Worthman, C. Nursing Frequency, Gonadal Function, and Birth Spacing Among !Kung Hunter-Gatherers. *Science*, 207, 1980, 788-791.
6. Lee, R. B. *The !Kung San. Men, women and work in a foraging society*. Cambridge University Press, 1979.
7. McNeilly, A. S. Effects of lactation on fertility. *Brit. Med. Bull.* 35, 1979, 151-154.
8. Pave Paul VI. «*Humanae Vitae*», med *Hyrdebrev fra de nordiske biskoper*. St. Olav Forlag, Oslo 1968.
9. Walker, W. A. og Isselbacher, K. J. Intestinal antibodies. *New Engl. J. Med.*, 297, 1977, 767-773.

PAVEN TIL SPANIA

Madrid (KN) - Paven skal på sin nådagers rundreise i Spania i høst holde en rekke taler og besøke 15 bispedømmer. Reisen vil begynne i Madrid den 31. oktober. Der vil han møte kongeparet og byens ordfører.

Den 1. november besøker han Avila og Alba de Tormes, den hellige Teresa av Avilas fødsels- og dødssted.

Den 5. november skal han saligkåre Angela de la Cruz i Sevilla. Paven vil også besøke Baskerland-byene Loyola og Javier, og Zaragoza i Aragan.

KIRKELIG DOKUMENT OM BRUDD PÅ MENNESKERETTIGHETENE

De brasilianske katolske biskoper har nylig offentliggjort et dokument angående menneskerettighetene i landet. Her nevnes 27 former for vold som utøves mot folk i Brasil. Dokumentet er tenkt som grunnlag for kirkens «brorskapskampanje» 1983.

Ved siden av underernæring og uverdige boligforhold retter biskopene søkelyset på diskriminering av de svarte og behandlingspraksis i mental-sykehusene. Fængselsvesenet blir refset: «Kriminelle bevokter kriminelle.»

Kvinnene er ofre for diskriminerende lover, mener biskopene, som skriver at kvinner blir utbyttet på arbeidsplassene og krenket gjennom pornografien.

Dokumentet er offentliggjort på et tidspunkt da forholdet mellom kirke og stat er uhyre anspent. I forrige måned ble to franske prester dømt til harde straffer i byen Belem for angivelig å ha oppmuntret til opprør. Biskopene har gått god for de to prestene og sier at det de har sagt og gjort er i overensstemmelse med den brasilianske kirkes ønske om å forkynne evangeliet for alle lag av folket og opplyse de fattige om deres rettigheter. (K. N.)

Signerte artikler står for forfatterens egen mening.

Neste nummer av «St. Olav» utkommer 4. november.

RI-PRISEN 1982

RI-prisen 1982 er tildelt pave Johannes Paul II for hans omfattende virksomhet og uselviske engasjement for å fremme fred og forsåtelse i verden.

Som en ytterligere anerkjennelse av paven nestekjærlige innsats har RI vedtatt å gi ti stipendier til studenter fra utviklingsland. Stipendiene som bevilges gjennom Rotary Foundation, skal sikre ett års studium i fremmed land.

Stipendiatene skal være goodwill-ambasadorer og bindeledd mellom sine hjemland og de land hvor de skal gjennomføre sine studier.

Internasjonal forståelse basert på respekt for alle var et av hovedemnene i pave Johannes Pauls første ensyklika, *Redemptor Hominis*, som ble offentliggjort 15. mars 1979. Paven skrev der at hva Kirken lærer oss om menneskets verdighet «setter oss i stand til å knytte kontakt med alle kulturer, alle ideologier, alle mennesker som vil det gode... med aktelse, respekt og innsikt.» Rotary Norden

KRISTNE OG JØDEDOMMEN

Wien (NØP/KIPA) Som et bidrag til kampen mot anti-semittisme og anti-sionisme, offentliggjorde nylig lederen for den katolske pastorale kommisjonen i Østerrike, Josef Wiener, et dokument som blir kalt «Kristne og Jødedommen».

I dokumentet, som er sendt rundt til alle landets sokn, blir det oppfordret til å tenke over den felles arv som kristne og jøder deler. Dermed håper man å skape økt forståelse, og å minske den splittelse som måtte finnes mellom mennesker fra de to trosamfunn. «Vi må forhindre negative holdninger og handlinger som støtter seg til evangeliet på falske premisser», sa Wiener, og han understreket at man må skjelne mellom det israelske folk og regjeringen Begins politiske avgjørelser.

ST. OLAV

KATOLSK TIDSSKRIFT FOR RELIGION OG KULTUR

Ansvarlig redaktør: Else-Britt Nilsen.

Faste medarbeidere: Liv Greni, Aage Hauken, Kjell Arild Pollestad,

Åge Rønning, Gunnell Vallquist.

Redaksjonens adresse: Akersveien 14, Oslo 1, telefon 20 72 48.

Ekspedisjon: Akersveien 14, Oslo 1.

Kontortid 9—16. Lørdag 9—14. Telefon 20 72 48.

Abonnement (direkte ell. gjennom postkontorene). Kr. 110,- pr. år.

For halvår kr. 55,-. Utlandet (ikke Skandinavia) kr. 125,- pr. år.

Annonser: 10 dager før utg.dagen. 24 nr. årlig — Postgiro 20 46 480.